

- 30-årene bedre enn sitt rykte

– Det moderne Norge ble skapt i de harde 30-årene, som har fått et ufortjent dårlig rykte, sier Karsten Alnæs. Freia-gutten symboliserer fremgangen.

Predikanten og statsministeren.
Ole Hallesby (t.h.) hadde større betydning enn Johan Nygaardsvold, mener Karsten Alnæs.

En noen måneder kommer fjerde og nest siste bind i Alnæs' ambisiøse maratonfortelling «Historien om Norge» fra istiden til i dag. Fjerde bind strekker seg fra 1900 til 1950. Her forteller han til Aftenposten for første gang om at 30-årene var bedre enn sitt rykte.

En av årsakene var at Arbeiderpartiet trengte «de harde 30-årene» som et redskap for å beholde makten etter krigen. 20-årene var en nedgangstid med mye sosial nød og tilbakegang. Samtidig er det ingen tvil om at det fra 1931-32 gikk raskt oppover. Da fikk vi en vekst i produksjonen frem mot krigen som bare kan sammenlignes med etterkrigstiden, sier Alnæs.

Han ser historien nedenfra; forteller hvordan vanlige mennesker har opplevd livet i Norge gjennom tidene. – Det er folks følelser og tanker jeg er mest interessert i, sier han.

Nye industrier

– Det nye ved 30-årene var at vanlige arbeidere kunne dra på sykkel tur og telttur, drikke sjokolade og ta seg en røyk, gå på kino og ha litt fritid og føle at livet hadde andre verdier enn å slite på fabrikken, sier Alnæs, som tror dette ville ha skjedd uansett hvem som hadde hatt regjeringsmakten.

Søndagsturen ble en institusjon i mellomkrigstiden. På slike turer måtte man ha både slagstøvler, anorakk og regnfrakk, fiskeutstyr og ryggsekk. Dette livsmønsteret dannet grunnlaget for helt nye industrier, og hører sammen med tobakkens og sjokoladens rikkdom. Sjokoladen var ikke lenger forbeholdt rikklassen.

Alnæs viser også til at radioens gjennombrudd kom i 30-årene. I 1940 var det 400 000 radiomottagere i norske hjem, mens det ti år tidligere bare hadde vært 20 000. I

30-årene våknet også Karis og særlig Oias interesse for å kjøre bil.

Eventyret Freia

Alnæs mener at Freia-eier Johan Throne Holst ble et symbol på at bedrifter og næringsliv var på arbeidernes side. Han ville forsone seg med sosialdemokratene og etterhvert Johan Nygaardsvold, som var statsminister for Arbeiderpartiet fra 1935.

– Det er interessant at denne mannen som tidlig sympatiserte med Quisling, endte opp med å nærme seg den sittende regjering. Det er en linje mellom Throne Holst i 30-årene og Jens P. Heyerdahl i dag. De har noe av den samme holdningen, imøtekommenheten og mistroen mot kapitalismen.

Johan Throne Holst, som var den store kapitalisten, gikk bort fra liberalismen i 30-årene og ble tilhenger av mer planøkonomi og samfunnsbygging. Freia ble et forbilde i oppbyggingen av bedriftshelsetjenesten og velferd på arbeidsplassen i 30-årene, sier Alnæs.

Norskdom

Freia representerer også det forfatteren kaller «norskdomsbegeistring» i 20- og 30-årene.

Nasjonalpatriotismen var sterk i mellomkrigstiden, og det slo også negativt ut i uforsonlighet mot jødiske innvandrere, tatere, samer og steriliseringslover som vi ennå sliter med. Vi fikk genetiske ingeniører som trodde på rasefellesskapet, sier Alnæs og understreker at Nasjonal Samling bare er en del av denne felles arven.

– Vi forstår ikke NS og Quislings grunnleggelse av partiet 17. mai 1933 hvis vi ikke ser det i sammen-

Forfatteren og symbolet. – Denne Freia-reklamen fra 30-årene symboliserer at sjokoladen og andre goder ikke lenger var forbeholdt overklassen, sier Karsten Alnæs, som kommer med fjerde bind av «Historien om Norge» før sommeren.

FOTO: ROLF CHR. ULRICHSEN

heng med hele åndsklimaet i 30-årene, sier Alnæs.

«Norskdomsbegeistring» er forherligelsen av det norske, den norske typen, av bondens arbeid og av norsk historie.

– En av årsakene er at vi hadde behov for det etter 1905. Det var klima for det, og nøden i 20-årene og industrialiseringen ble møtt med en reaksjon tilbake til det opprinnelige; til jorden og bondens yrke.

– Det mest eklatante utslaget av dette var ishavsimperialismen; den private okkupasjonen av Øst-Grønland, som ble godkjent av Bondeparti-regjeringen og førte oss inn i konflikten med Danmark.

Troen på langskaller og kortskaller er en del av dette, sier Alnæs.

Han legger stor vekt på at 20- og 30-årene var en kristen vekkestid.

– Jeg tror at kristendommen var en mye større kraft og mer betydelig faktor i norsk hverdagsliv enn f.eks. arbeiderbevegelsen.

– Selv om Arbeiderpartiet for alvor kom til makten i midten av 30-årene?

– Alfred Hauge skriver meget godt om sin egen frelse i 1931. Velldig mange nordmenn opplevde det samme. De to indremisjons-høvdningene Hallesby og Wisløff hadde en langt større betydning for folk flest enn Johan Nygaards-

vold, mener Alnæs. Han vier tuberkulosen et helt kapittel. Han viser til at 5000 nordmenn døde av sykdommen i 1936, året før enda flere. I slutten av mellomkrigstiden, da antallet tuberkuløse gikk drastisk ned, døde altså flere nordmenn på to år enn antall falne nordmenn under den annen verdenskrig.

– Tenk hvilken virkning det fikk i hundretusener av norske hjem. I historiebøkene har tuberkulosen fått tre-fire linjer, mens den annen verdenskrig får hundre sider – også hos meg. Men hvis man skal måle betydningen etter antall mennesker, er det åpenbart at tuberkulosen som fenomen er sterkt undervurdert, sier Karsten Alnæs.